

راه دراز گذار

بررسی تحول گفتمان توسعه سیاسی در ایران (۱۳۷۷-۱۳۸۷)

تألیف:

دکتر محمد مهدی فرقانی

عضو هیأت علمی و علامه طباطبائی

ویرایش دوم

- فرقانی، محمد مهدی، ۱۳۳۱ -
 راه دراز گنار: بررسی تحول گفتمان توسعه سیاسی در ایران (۱۳۳۷-
 ۱۳۸۷) / تألیف محمد مهدی فرقانی؛ زیر نظر معاونت پژوهشی
 سگاه علامه طباطبائی.
 تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۷.
- ۳۲۷ ص
 انتشارات سگاه علامه طباطبائی: [۲] ۴۶۹
 ۳-۳۱، ۲-۲۷-۲۴-۹۷۸
 فیبا
- The Long Way of Transition
 سخنوری سیاسی -- ایران -- تاریخچه
 Political Oratory -- Iran -- History
 علوم سیاسی -- ایران -- فلسفه
 Political Science -- Iran -- Philosophy
 سخنوری سیاسی
 Political Oratory
 ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۳۷ - ۱۳۸۷
 Iran -- Politics and Government -- 1909 - 1998
- دانشگاه علامه طباطبائی.
 ۱۳۹۷ ف ۴ ۹ الف / ج ۸۴
 ۳۲۰/۵۰۹۵۵
 ۵۱۰۱۸۹۴
- شناسه:
 عنوان، نام پ د آور:
 مشخصات نه:
 مشخصات ظاهری:
 فروست:
 شابک:
 وضعیت فهرست نویسی:
 عنوان به انگلیسی:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 شناسه افزوده:
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیوئی:
 شماره کتابشناسی ملی:

راه دراز گذار
بررسی تحول گفتمان توسعه سیاسی در ایران
(۱۳۷۷-۱۳۸۷)

تألیف:
دکتر محمد مهدی فرقانی

زیر نظر سنجی: پژوهشی دانشگاه

شابک: ۹۷۸-۹۶۰-۲۱۷-۳۱۱-۲

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی	
ویراستار: معصومه رضایی زاده	سر ویراستار: دکتر آزیتا فرمانی انوشه
نمایه ساز: ماجد خلیل نژاد	صفحه‌اراز: زهرا تر زاده شریانی
طراح جلد: رسول خسرو بیگی	ناظر بر فرآیند: دنیوی
مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ تهران، بزرگراه شریعتی،	
دهکده المپیک، میدان ورزش	
تلفن مرکز انتشارات: ۴۴۷۳۷۵۶۰	صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷
ویرایش دوم، چاپ اول	شمارگان: ۳۰۰
	قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

پیشگفتار

توسعه سیاسی، گم‌شده - رور ده‌شولی امروز و امید فردای ماست. این طفل گریزپا در تاریخ صد سال اخیر بارها دست برداشته است؛ اما خیلی زود از چنگ رفته و ما هر بار در حسرت و اماندن از او و سرزنش خود از غفلتی که روا داشته‌ایم، چشم‌به‌راه باز آمدن او نشسته‌ایم.

گفتمان توسعه سیاسی، مفهوم دیرپایی نیست که ما با دنبال رد پای آن، در تاریخ معاصر ایران باشیم. حدود نیم‌قرن از عمر این مفهوم در فرهنگ سیاسی جهان می‌گذرد؛ اما از نگاهی متفاوت می‌توان گفت که توسعه سیاسی در عمل، آرمانی گم‌شده همیشه تاریخ بشر بوده است. چه توسعه سیاسی، یک مفهوم کلی است که شاخص‌ها، اجزا و مؤلفه‌های آن را تشکیل می‌دهند و این اجزاء و مؤلفه‌ها بوده‌اند که همواره بشر را جست‌وجوی آنها به دنبال ناکجا آباد بوده است. ناکجا آبادی که در آن همه فضایل از جمله آزادی، پایداری، به نظم و قانون، حفظ کرامت انسان، صلح، حقوق بشر و حکومت عادل، عاقل، بافضیلت و مکلف، به همراه شهروندانی آگاه، بصیر، صاحب حق و نهادهای جامعه مدنی یافت شود.

از توسعه سیاسی تعریف‌های متعددی ارائه شده است؛ اما به عنوان یک تعریف جامع و کوتاه می‌توان گفت که منظور از توسعه سیاسی، فرایندی است که در طول آن نظام‌های ساده اقتدارگرا جای خود را به نظام‌های حق رأی همگانی، احزاب سیاسی، نمایندگی‌ها و بوروکراسی‌های مدنی می‌دهند؛ بنابراین توسعه سیاسی را می‌توان توسعه جامعه مدنی و گستره همگانی نهادینه دانست. دیوانسالاری کارآمد، وظایف تخصصی‌شده، توانایی پاسخگویی به تقاضاها، توانایی ایجاد نظم و ثبات سیاسی، دموکراسی غیرمستقیم، جابه‌جایی سازمان‌یافته و

نهادینه قدرت میان نخبگان منتخب، جلب مشارکت و سامان قانون گذاری و قانون مداری، جلوه های دیگر توسعه سیاسی هستند.

در ایران، به دلیل ساخت ویژه چند هزار ساله قدرت سیاسی و استبداد و خودکامگی حاکم که بخش عمده صفحه های تاریخ این مرزوبوم را اشغال کرده است، توسعه سیاسی، اهمیتی مضاعف می یابد؛ اما این مفهوم تنها در دوره پس از خرداد ۱۳۷۶ در عرصه عمومی و ساخت سیاسی جامعه کاربرد پیدا می کند و به ویژه، به گفتمان غالب نخبگان و بخش هایی از حکومت تبدیل می شود. در دوره های دیگری همچون صدر مشروطه، اوایل دهه ۱۳۲۰، ۱۳۳۱، اوایل سال ۱۳۵۸، نمودهایی از شاخص های توسعه سیاسی یافت می شود؛ اما این مفهوم در فرهنگ سیاسی حاکمان و حتی نخبگان جایی ندارد.

این گذشته و با صرف نظر از این نکته ظریف که توسعه سیاسی اگر نه به نام، اما در مفهوم نظری و کاربردی آن، در همه دوره های تاریخ معاصر از جمله دوره های بررسی شده در این پژوهش، مطرح یا مورد جستجو بوده است؛ می توان گفتمان توسعه سیاسی را به استثنای یک دوره، گفتمان دوره های گذار و عدم تمرکز قدرت سیاسی در ایران دانست.

پیگیری رد پای توسعه سیاسی در تاریخ معاصر ایران، می تواند به تغییر ساختار فرهنگ سیاسی استبدادزده ایران، یاری سازد تا توسعه آگاهی های عمومی اعم از مردم، نخبگان و حاکمان، راه برای استقرار و تعمیق آن در کشور شود.

کتاب حاضر به دنبال آن است که با مطالعه سیر تحول گفتمان توسعه سیاسی در ایران از مشروطه تا دوره اصلاحات بعد از خرداد ۱۳۷۶، شناخت هرچند محدود را در این زمینه به دست دهد. این شناخت و آگاهی و نیز شکل گیری یک آراء و برای حراست از دستاوردهای مثبت تحولات سیاسی کشور، می تواند به تعمیق و کیفی تر شدن سطح مطالبات سیاسی مردمی و نیز جلوگیری از بازگشت گفتمان ضد توسعه ای، از جمله گسبان تاریخی استبداد و خودکامگی یاری رساند.

تا زمانی که خواست توسعه سیاسی در فرهنگ سیاسی جامعه نهادینه نشود و ساختار قدرت سیاسی جامعه نخست متناسب با آن، تحول نیابد و دوم، به الزام ها و اقتضائات آن متعهد نشود؛ نمی توان نسبت به تحقق و مهم تر، تداوم آن، امید بست؛ اما فرهنگ سازی در زمینه توسعه سیاسی، مستلزم شناخت و آگاهی عمومی از ابعاد و مصادیق این مفهوم و تأثیر آن در زندگی عمومی کشور نیز هست. مطالعاتی از این دست می تواند شکل گیری منطقی خواست ها و مطالبات عمومی را در زمینه توسعه سیاسی، در درازمدت، میسر سازد.